

# Karol Gruszczyk

---

## Województwo bielsko-bialskie

---

Ochrona Zabytków 30/1-2 (116-117), 74-75

---

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

The quaternary ammonium salts are well known disinfectants used in hospitals for cleaning of infected surfaces, washing etc. and also in paper manufactories for protecting of paper against fungal attack. The USSR authors recommend to use these compounds for disinfection of panel and mural paintings.

Sterinol is the Polish POLFA product containing the 10% water solution of ammonium dimethylaurylbenezyl bromide. In our studies Sterinol was treated as 100% liquid for diluting. The following properties of Sterinol were studied: 1. The concentrations of Sterinol contained in media for inhibiting the development of bacteria, their spores and fungi; 2. The concentrations of Sterinol for disinfecting the mildewed samples of ancient papers in static and dynamic washings (temp. 23° and 55°C); 3. Influence of Sterinol washings on the solubility of inks, China inks and printing paints.

The results obtained: 1. Water solutions of Sterinol may be recommended for disinfection of mildewed ancient papers; 2. The highly disinfecting effect against bacteria and fungi show 5,0, 7,5 and 10% solutions at the temperature 50—55°C. In room temperature

(20—23°C) 10% Solutions of Sterinol have good disinfecting properties; 3. Because of its detergent properties Sterinol can be used also for cleaning dirty papers the concentration of 3—5%. 4. Proposed method of disinfection: Prepare the sterilizing washing containing 7,5% of Sterinol (75 ml in 925 ml) of hot water (50—55°C) in suitable beaker and immerse into the paper object. Softened dirt and fungal growth are removed by delicate brushing. After cleaning the paper is placed in fresh solution of Sterinol and left for some minutes. Then it is recommended to rinse the paper in distilled water to remove the residues of Sterinol. After careful rinsing the paper must be dried between filter paper sheets. The strongly weakened papers must be cleaned and disinfected by placing then between two nylon nets or on the glass. 5. The above mentioned method may be safely used for printed books and to uncoloured prints. For manuscripts it might be used after establishing the insolubility of inks. 6. Sterinol solutions are also recommended for easy and quick disinfection of laboratory instruments, surface (tables, shelves) and hands after the work with mildewed objects. This disinfectant is not toxic for men.

## PROBLEMY ORGANIZACJI NOWYCH URZĘDÓW KONSERWATORSKICH

*W 1976 r. redakcja zwróciła się do wojewódzkich konserwatorów zabytków, którzy podjęli pracę w nowo sformowanych urzędach wojewódzkich, z prośbą o uwagi i refleksje nasuwające się po roku pionierskiej działalności. Mielismy na uwadze potrzebę zainicjowania dyskusji konserwatorskiej, wymiany poglądów i — co niebagatelne — udokumentowania w naszym kwartalniku działań podejmowanych przez nowe urzędy konserwatorskie. Otrzymaliśmy trzy wypowiedzi. Zapraszamy do udziału w dyskusji wszystkich wojewódzkich i miejskich konserwatorów zabytków.*

### WOJEWÓDZTWO BIELSKO-BIALSKIE

Po roku doświadczeń służb konserwatorskich działających w nowo powstałych województwach zarysowała się zdecydowana tendencja do powiększania kadry i stworzenia nieodzownej bazy materialnej. Mówiąc o pracy służby konserwatorskiej województwa bielsko-bialskiego, należy zwrócić uwagę na jego odrębność oraz scharakteryzować pozycję wyjściową, gdyż czynniki te w istotny sposób określają realia działania.

Województwo bielsko-bialskie liczy około 790 tys. mieszkańców i jest jednym z najmniejszych terytorialnie województw w kraju. Stopień uprzemysłowienia, gęstość zaludnienia i pozycja gospodarcza przesuwają go jednak na czołowe miejsce. Zważywszy na to, że prawie połowa terytorium województwa — to Pogórze Karpackie, a więc zalesione, górzyste tereny, a druga — to tereny nizinne, typowo rolnicze, łatwo sobie wyobrazić nierównomierność zaludnienia, uprzemysłowienia i nierównomierność siatki dróg komunikacyjnych. Podkreślić należy również istotną odrębność etniczną zamieszkującej tu ludności oraz odrębność tradycji polityczno-kulturalnych i społeczno-gospodarczych, bardziej lub mniej żywych w pewnych jego podregionach.

Zasobność województwa bielsko-bialskiego w dobra kultury wpisane do rejestru przedstawiają poniższe liczby: — obiekty zabytkowe urbanistyki i architektury — łącznie około 1250; — obiekty zabytkowe ruchome — łącznie około 120 zespółów;

— inne obiekty zabytkowe (parki, aleje, cmentarze i ogrody) — około 180.

Są to dane przybliżone, zestawione na podstawie wyciągów z rejestrów zabytków byłych urzędów konserwatorskich w Katowicach i w Krakowie oraz ewidencji i penetracji terenowych.

Tradycje muzealnictwa województwa bielsko-bialskiego sięgają 175 lat wstecz, a obecnie sieć placówek muzealnych obejmuje trzynaście jednostek, w tym cztery placówki muzealne podlegające bezpośrednio Ministerstwu Kultury i Sztuki (placówki centralne) oraz Muzeum Okręgowe w Bielsku-Białej i dwa muzea autonomiczne (w Cieszynie i Żywcu) podległe Wydziałowi Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego. Muzea finansowane z budżetu rad narodowych charakteryzują się dużą różnorodnością zbiorów oraz odrębnością specjalistyczną ekspozycji (muzea etnograficzne i biograficzno-artystyczne).

Sieć placówek muzealnych uzupełniają izby regionalne, które w przyszłości uzyskają rangę oddziałów muzealnych.

Jednocześnie należy podkreślić fakt, iż spośród tych trzynastu placówek muzealnych aż cztery mieszczą się w obiektach zabytkowych obecnie remontowanych, w związku z czym praktycznie dwie z nich nie działają, a pozostałe dwie pracują w sposób ograniczony. Urząd konserwatorski ma trzyosobową obsadę (dwóch historyków sztuki i archeolog); etat wojewódzkiego konser-

watora d.s. archeologii obsadzony został dopiero 1 czerwca 1976 r. Taka struktura nastąpiła na podstawie zaleceń i wytycznych Ministerstwa Kultury i Sztuki. W planach realizacyjnych na lata 1976/1977 przewidziane jest zorganizowanie Biura Badań i Dokumentacji Zabytków, zgodnie z uchwałą sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bielsku-Białej o programie rozwoju kultury w województwie do roku 1980.

Przekazane wojewodom wytyczne w sprawie organizacji służb konserwatorskich, w województwie bielsko-bialskim obciążały funkcją organizacyjną jedynie wojewódzkiego konserwatora zabytków. Brak doświadczeń spowodował i w tej dziedzinie znaczne trudności. I tak np. w niektórych urzędach konserwatorskich działają na zasadzie jednostki budżetowej Wydziału Kultury i Sztuki zespoły noszące różne nazwy (Zespół Dokumentacji Zabytków lub Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków). Trudność zorganizowania Biura Badań i Dokumentacji Zabytków pogłębia kwestia limitowania obsady Wydziału Kultury i Sztuki, regulowana statutem Urzędu Wojewódzkiego. Najprostszym wyjściem z tej kłopotliwej sytuacji wydaje się powołanie Biura Badań i Dokumentacji Zabytków w ramach Wydziału Kultury i Sztuki przy zatrudnieniu opartym na budżecie w rozdziale: ochrona zabytków. Jednakże przy takim rozwiązaniu znaczną trudność sprawia realizowanie polityki zatrudnienia (etapowe zatrudnianie coraz większej liczby osób dla określonych zadań) według nie najkorzystniejszej siatki płac, będącej następstwem małych możliwości budżetowych nowo powstałych wydziałów kultury i sztuki.

Podstawą działalności urzędów konserwatorskich, oprócz właściwej obsady kadrowej i budżetu przeznaczanego na realizację zadań konserwatorskich, jest baza lokalowa. Dla operatywnej działalności urzędu konserwatorskiego niezbędne jest zaplecze w formie co najmniej dwóch pomieszczeń o łącznej powierzchni około 40 m<sup>2</sup> (utworzenie archiwum dokumentacji, pomieszczenia z szafami katalogowymi kartotek, biblioteczka podręczna). Nie chodzi tutaj o oddzielne pomieszczenia dla urzędu konserwatorskiego i oddzielne dla Wydziału Kultury i Sztuki; w wypadku wojewódzkiego konserwatora potrzebne są pomieszczenia do gromadzenia dokumentacji, literatury, niezbędnych sprzętów, a nie tylko zorganizowanie miejsca pracy jak dla inspektora wojewódzkiego Wydziału Kultury i Sztuki. W wielu wypadkach, między innymi i w województwie bielsko-bialskim, organizacja bazy lokalowej spoczywa w rękach wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dlaczego więc wojewódzcy konserwatorzy zabytków nie otrzymali wytycznych do organizacji urzędów konserwatorskich?

Jednym ze statutowych obowiązków urzędów konserwatorskich jest prowadzenie stałych lustracji terenowych, ewidencjonowanie, wciąganie do rejestru zagrożonych obiektów zabytkowych. Funkcje te łączą się z częstymi wyjazdami w teren. Niestety ograniczone możliwości korzystania z samochodu służbowego utrudniają wykonywanie tego typu zadań (komunikacja PKS i PKP nie wszędzie dociera sprawnie). Problem transportu w warunkach województwa bielsko-bialskiego jest o tyle ważny, że jest to teren górzysty, nierównomiernie zagospodarowany komunikacyjnie, a cała sieć placówek muzealnych nie dysponuje ani jednym samochodem (Muzeum Okręgowe w Bielsku-Białej poczyniło w 1976 r. niezbędne ku temu starania, lecz talonu nie otrzymało).

W zakresie działalności merytorycznej bielsko-bialskiego urzędu konserwatorskiego do najtrudniejszych problemów należało przeciwdziałanie dążności do prowadzenia prac modernizacyjnych i remontowych bez uzyskania wymaganych uzgodnień (zatwierdzeń pod względem konserwatorskim); dość powszechne było mniemanie, że Wojewódzki Konserwator Zabytków „przeszkadza” w remoncie adaptacyjnym. Obecnie tego typu kłopoty występują jeszcze w wypadku pewnych prac modernizacyjnych i remontowych dotyczących urbanistycznych zespołów miejskich oraz pojedynczych budynków zabytkowych z końca XIX i z początku XX w., które nie figurują w rejestrze „A” obiektów zabytkowych. Niekiedy pomijanie urzędów konserwatorskich następuje tylko przez źle rozumiane pojęcie gospodarności, wysuwające argument „oszczędnego sposobu remontowania”, czasami tempo prac remontowo-modernizacyjnych dalece przekracza możliwości realizacyjne PPPKZ.

Zapewne sprawnie przebiegałyby realizacje zadań konserwatorskich i uzgodnienia warunków konserwatorskich, gdyby nowo powołane urzędy od początku dysponowały kilkuosobową kadrą, zaktualizowanymi rejestrami obiektów zabytkowych, dokumentacją techniczną i teczkami obiektowymi wszystkich zabytków. W wielu miejscowościach wykorzystano lub starano się wykorzystać okres reorganizacji służb konserwatorskich na pośpieszne podjęcie remontu bez uzyskania wymaganych uzgodnień. W tej sytuacji konieczne jest zaktualizowanie rejestrów zabytków.

Trudności związane z ochroną i walką o zachowanie obiektów zabytkowych znane są każdemu urzędowi konserwatorskiemu.

Rok 1975 był specyficznym okresem działalności służb konserwatorskich, bowiem realizacją zadań obciążone zostały dawne urzędy konserwatorskie, zaś nowo powstałe nie otrzymały żadnych lub prawie żadnych środków budżetowych (np. na prace w wypadkach awaryjnych, zabezpieczenia itp.); nastąpiło też zahamowanie tempa prac remontowych w zadaniach realizowanych. W niektórych wypadkach zahamowanie tempa prac było spowodowane koniecznością dokonania aktualizacji uzgodnień lub zmianą funkcji remontowanego obiektu (np. zamek w Bielsku-Białej, zamek w Cieszynie). Wobec braku środków, zlecenia na kontynuację prac i dokumentację projektowo-techniczną wystawiane były dopiero na przełomie roku 1975 i 1976, powodując znaczne przesunięcie terminu realizacji zadań.

W zakresie zaopatrzenia nowo powstałych urzędów konserwatorskich w publikacje i różnego typu materiały pomocnicze niezbędne jest wyposażenie w cenniki prac konserwatorskich i remontowo-budowlanych, które obok zbioru przepisów prawnych i wydawnictw Ośrodka Dokumentacji Zabytków (np. seria Biblioteki Muzealnictwa i Ochrony Zabytków) powinny stanowić stałą pozycję w podręcznej biblioteczce służb konserwatorskich.

*mgr Karol Gruszczyk  
Wojewódzki Konserwator Zabytków  
Bielsko-Biała*